

ЗАГАЛЬНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ КАРТОГРАФІЇ

УДК 911.3:32

Стафійчук В. І., Яценко О. Ю.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

КАРТОГРАФУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОМЕТРИЧНОГО АНАЛІЗУ ПОЛІТИКО-ГЕОГРАФІЧНИХ ПУБЛІКАЦІЙ У ФАХОВИХ ВИДАННЯХ УКРАЇНИ

Розкрито етапи опрацювання та результати картографування наукометричного аналізу політико-географічних публікацій у фахових виданнях України в період 1990-2012 рр. Представлено результати картографування окремих із них.

Ключові слова: політична географія, політико-географічна публікація, фахове видання, картографування, територіальна структура політико-географічних публікацій.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Політична географія в Україні, як і у світі загалом, викликає нині підвищений інтерес як серед науковців, так і тих, хто цікавиться подіями у світі, який глобалізується і глокалізується водночас. В Україні, яка пережила тривалий процес колонізації та національного гноблення і продовжує відчувати його наслідки і сьогодні, інтерес до політичної географії особливий. Поряд із долученням до сучасного загальносвітового контексту політико-географічної думки, ми поступово відкриваємо для себе замовчувані праці видатних українців, таких як С. Рудницький, В. Ґерінович, О. Степанів,

В. Кубійович, Ю. Липа, І. Крип'якевич тощо. Окремі з них не втратили своєї актуальності і нині, особливо у контексті пошуку Україною власної ніші у Європі та світі.

Таким чином, дослідження новітнього етапу розвитку політичної географії – формування наукових напрямків та шкіл – є актуальним науковим і практичним завданням у рамках суспільної географії, в т. ч. і в контексті картографування результатів такого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перші спроби осягнути історію розвитку, об'єктно-предмету суть, завдання політичної географії як складової суспільної географії на сучасному етапі були зроблені А. Степаненком [1], М. Дністрянським [4], М. Мацяхом [7], В. Стафійчуком [9], С. Трохимчуком [10] у 2-ій половині 90-х рр. ХХ ст. Тоді ж з'являються і ґрунтовні політико-географічні описи України Ф. Заставного [6], О. Шаблія [12], а пізніше – цілком самостійні праці з політичної географії України М. Дністрянського [5]; перевидаються праці С. Рудницького, В. Кубійовича, Ю. Липи, В. Садовського тощо. Запровадження у вузах викладання предмету «політична географія» стало стимулом для появи відповідних навчальних підручників та посібників Б. Яценка [13], С. Трохимчука та О. Федунь [11], Б. Яценка, В. Стафійчука, Ю. Брайчевського та ін. [8], А. Гольцова [2], М. Дністрянського [3] тощо. Актуальні проблеми політичної географії піднімалися в дисертаційних роботах на здобуття ступеня доктора та кандидата географічних наук М. Багровим, М. Дністрянським, Л. Дячевською, О. Малиновською, Є. Ханом, Р. Клочком, П. Шукановим, З. Тітенко та іншими. З'являються і монографії, які стосуються сфери політичної географії: Б. Яценка, В. Кіптенко, С. Трояна, П. Кузика, Лотоцького С. тощо. Ці праці ставали вагомим внеском у розвиток української політичної географії та предметом наукового обговорення серед фахівців.

Поряд з тим величезний масив політико-географічних публікацій у наукових часописах залишався поза увагою українських географів. Однак, на нашу думку, саме такі публікації є основою для формування регіональних центрів та шкіл політичної географії.

Формулювання цілей статті. Основним завданням даної статті є спроба картографування результатів наукометричного аналізу політико-географічних публікацій у фахових виданнях України у

1990-2012 рр.

Виклад основного матеріалу. Для наукометричного аналізу нами перш за все було обрано фахові географічні видання, рекомендовані Державною атестаційною комісією МОНУ [14], в яких у 1990-2012 рр. були опубліковані статті політико-географічного змісту. Із загального списку такими виявилися часописи:

- ✓ Вісник Київського Національного університету імені Тараса Шевченка. Географія – Київ – 1990-2012;
- ✓ Вісник Львівського університету. Серія географічна – Львів – 1991-2012;
- ✓ Географія та туризм – Київ – 2009-2012;
- ✓ Геополитика и экогеодинамика регионов – Симферополь – 2007-2012;
- ✓ Економічна і соціальна географія – Київ – 1990-2012;
- ✓ Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Географія – Чернівці – 2009-2012;
- ✓ Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія – Тернопіль – 1998-2012;
- ✓ Український географічний журнал – Київ – 1993-2012;
- ✓ Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «География» – Симферополь – 2002-2012;
- ✓ Часопис соціально-економічної географії – Харків – 2006-2012.

Крім того, зважаючи на чисельність публікацій та їх значення, були проаналізовані часописи:

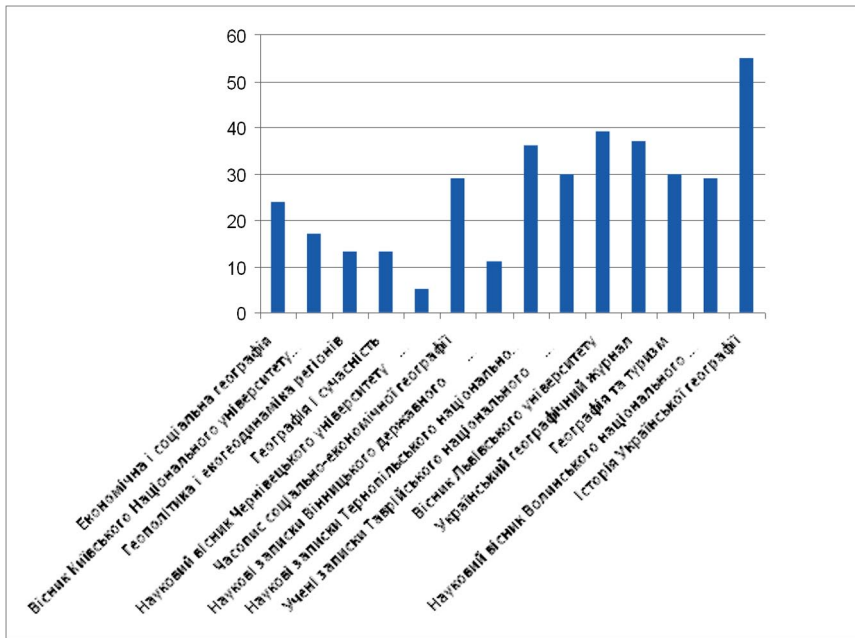
- ✓ Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки – Луцьк – 1996-2012;
- ✓ Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського – Вінниця – 2001-2012;
- ✓ Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія 4. Географія і сучасність – 2005-2012;
- ✓ Історія української географії – Тернопіль – 2000-2012.

Отже, нами було проаналізовано 14 наукових українських видань, які долучилися до висвітлення проблем політичної географії.

Загалом, за період 1990-2012 рр. у згаданих вище часописах

було опубліковано 368 статей політико-географічного змісту. Їх розподіл по окремих виданнях подано на рис. 1.

Наукометричний аналіз публікацій проводився у двох

Рис.1. Чисельність політико-географічних публікацій в українських часописах у 1990-2012 рр.

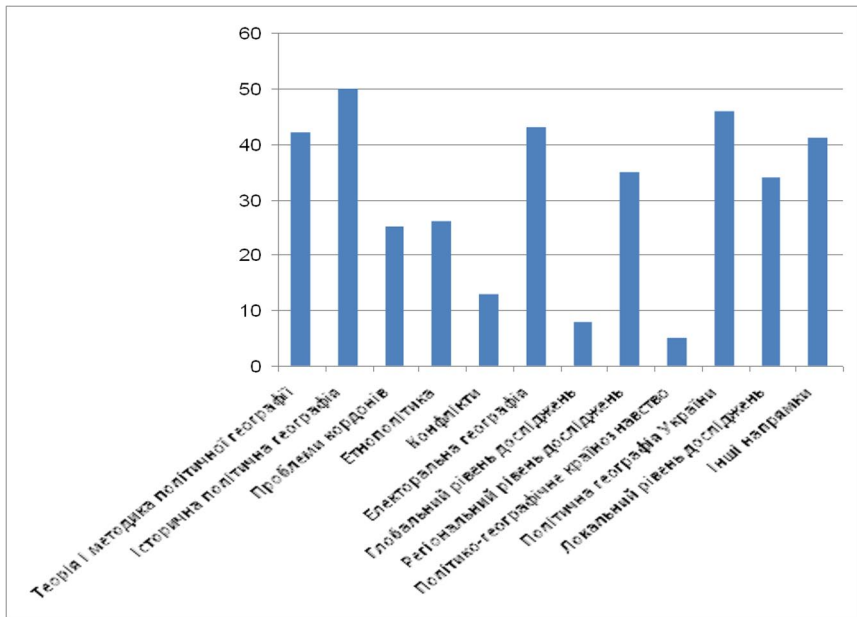
розрізах:

- змістовна структура публікацій – відображення основних наукових напрямків політико-географічних публікацій, що дає уявлення про їх популярність (див. рис. 2);

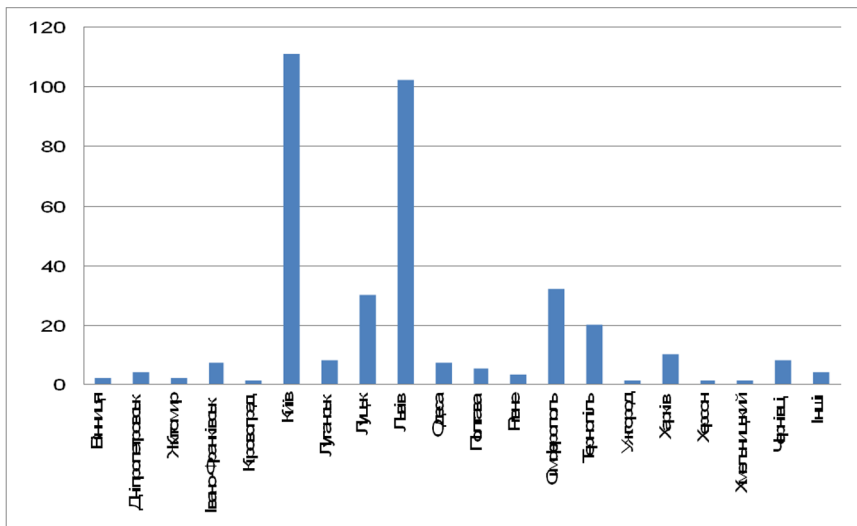
- територіальна структура публікацій – регіональне представництво авторів політико-географічних публікацій, що дає змогу говорити про зародження та формування регіональних центрів політико-географічних досліджень в Україні [див. рис.3].

З метою полегшення наступного картографування результатів аналізу по кожному з видань були складені робочі таблиці. Для прикладу подана робоча таблиця опрацювання наукового збірника «Економічна і соціальна географія» [див. табл. 1].

В результаті опрацювання зібраного матеріалу виявилось, що

Рис.2. Змістова структура публікацій політико-географічного змісту в часописах України за 1990-2012 рр.

Рис.3. Територіальна структура публікацій політико-географічного змісту в часописах України за 1990-2012 рр.

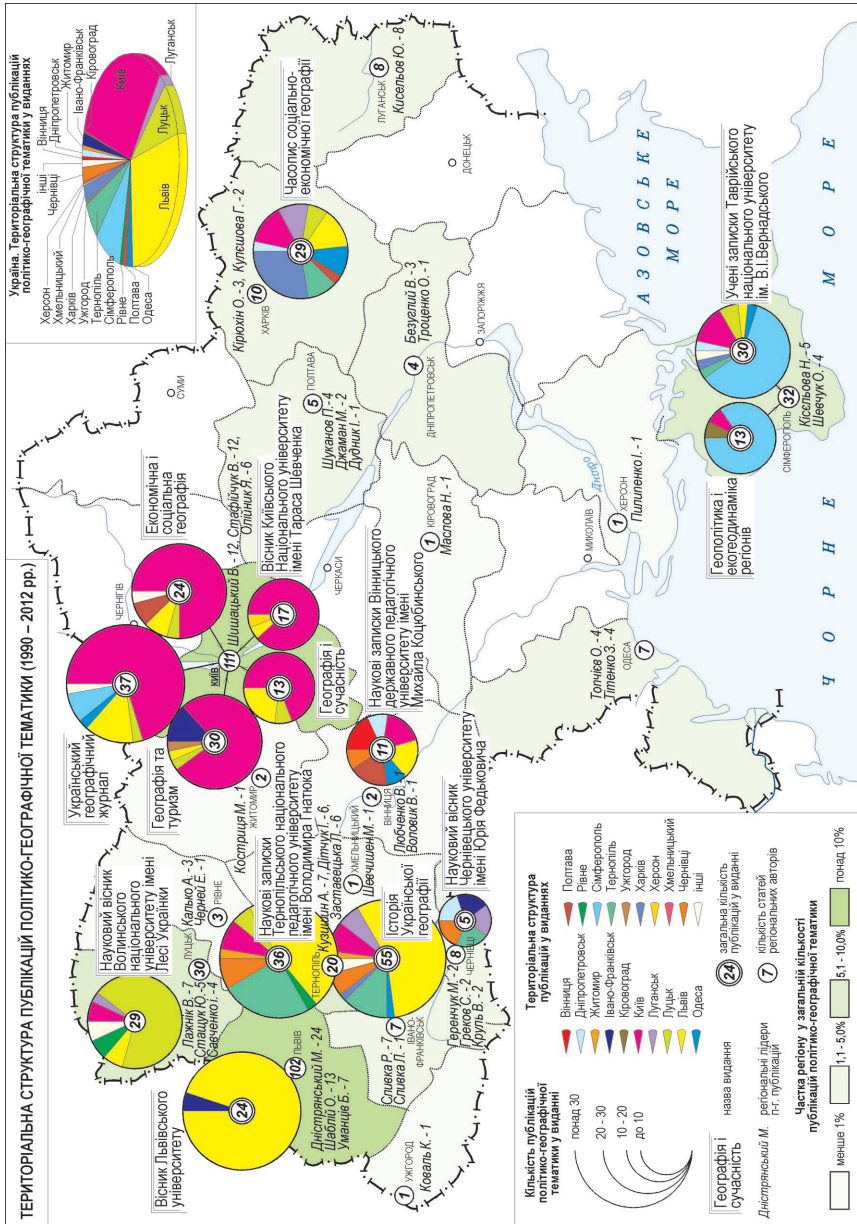
Таблиця 1

Робоча таблиця опрацювання наукового збірника «Економічна і соціальна географія»

Роки	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Зміст статті											1	1						1					
Теорія і методика політичної географії											1	1						1					
Історія розвитку та роль окремих вчених																			1				
Функціональна політична географія						1						1	4					3	1	1			1
в т.ч. проблеми кордонів											1	1	1					1				1	
етнополітика													1					1					
конфлікти																							
географія виборів													2					1	1				
Регіональна політична географія												1	1			1		1		3			1
в т.ч. глобальний рівень												1											
регіональний рівень															1								1
п.-г. країнознавство																							
Україна													1								2		
локальний рівень																		1					1
Разом					1						1	3	5		1		5	1	1	4			2

Продовження таблиці 1

Центри	Роки																							
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Вінниця																								
Донецьк																								
Житомир																								
Київ						1	3	3				1	4	1	4	1								1
Луганськ																								
Луцьк																								1
Львів											1								1					
Одеса																								
Полтава					1								1											
Сімферополь																								
Тернопіль																								
Харків																								
Чернівці																								
інші наукові центри																								
іноземні автори												1												
Разом					1						1	3	5		1	5	1	1	4	2				
Автори публікацій в науковому збірнику «Економічна і соціальна географія»	Гладкий О., Глибовець В., Джаман М., Дністрянський М., Доценко А., Дубовіч І., Дудник І., Ішук С., Ключко Р., Копачинська Г., Малиновська О., Олещенко В., Олійник Я., Пістун М., Сологуб Ю., Стафійчук В., Степаненко А., Черевко О., Шишацький В., Шуканов П. та ін.																							

Рис.4. Картохема «Територіальна структура публікацій політико-географічної тематики»

картографуванню мають підлягати низка показників, а саме:

- ✓ кількість публікацій політико-географічної тематики у окремих виданнях;
- ✓ кількість публікацій політико-географічної тематики у виданнях окремого центру;
- ✓ частка центру у загальній кількості політико-географічних публікацій;
- ✓ частка регіону у загальній кількості публікацій політико-географічної тематики;
- ✓ змістовна структура публікацій у окремих виданнях;
- ✓ змістовна структура публікацій в окремих центрах;
- ✓ територіальна структура авторства політико-географічних публікацій в окремих виданнях;
- ✓ територіальна структура авторства політико-географічних публікацій по Україні;
- ✓ кількість авторів, які представляють даний центр;
- ✓ кількість авторів по регіонах;
- ✓ кількість статей регіональних авторів;
- ✓ автори-лідери за кількістю публікацій.

Зважаючи на кількість та якість показників для картографування, було прийнято рішення створити декілька карт, згрупувавши показники за змістовним та територіальним аспектами. На рис.4 представлена картосхема «Територіальна структура публікацій політико-географічної тематики».

Висновки та перспективи подальших досліджень.

Насамкінець зауважимо, що це лише перша спроба картографування результатів комплексного наукометричного аналізу політико-географічних публікацій (на прикладі статей), тож існують подальші перспективи удосконалення і методики дослідження, і пошуку нових способів картографування.

Сучасний етап розвитку української політичної географії не можливо уявити без значної кількості різнопланових статей на актуальні теми. Вони не лише сприяють популяризації політико-географічних ідей, а поряд із публікаціями вищого рангу, ведуть до утворення регіональних центрів політико-географічних досліджень та наукових шкіл політичної географії. Значну допомогу у їх виявленні та глибокому дослідженні надають тематичні карти.

**Рецензент – доктор географічних наук, професор
Яценко Б. П.**

Література:

1. *Голиков, А. П.* Вступ до економічної і соціальної географії / Голиков А. П., Олійник Я. Б., Степаненко А. В. – К. : Либідь, 1996. – 320 с.
2. *Гольцов, А. Г.* Політична географія: Навч. посібник / Гольцов А. Г. – К. : МАУП, 2007. – 256 с.
3. *Дністрянський, М. С.* Політична географія та геополітика України: Навч. посібник / Дністрянський М. С. – Тернопіль, Навчальна книга – Богдан, 2010. – 344 с.
4. *Дністрянський, М. С.* Політична географія України: Навч. посібник / Дністрянський М. С. – Львів, 1997.
5. *Дністрянський, М. С.* Україна в політико-географічному вимірі / Дністрянський М. С. – Львів, Світ, 2000. – 310 с.
6. *Заставний, Ф.* Географія України. Навч. посібник / Заставний Ф. – Л., 1994.
7. *Мацяк, М. М.* До проблем співвідношення об'єкта дослідження політичної географії і геополітики / Мацяк М. М. // *Фундаментальні географічні дослідження.* – К., 1999. – С. 119 – 120.
8. *Політична географія і геополітика:* Навч. посібник / Б. П. Яценко, В. І. Стафійчук, Ю. С. Брайчевський та ін.; за ред. Б. П. Яценка. – К. : Либідь, 2007. – 255 с.
9. *Стафійчук, В. І.* Співвідношення сфер дослідження геополітики та політичної географії / Стафійчук В. І. // *Економічна і соціальна географія.* – 2001. – Вип. 50.
10. *Трохимчук, С. В.* Політична географія сучасного світу з основами геополітики / Трохимчук С. В. – Л. : Простір-М, 1997. – 100 с.
11. *Трохимчук, С. В.* Політична географія світу: Навч. посібник / С. В. Трохимчук, О. В. Федунь. – 2-е видання, перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 422 с.
12. *Шаблій, О.* Політико-географічні риси України / Шаблій О. // *Соціально-економічна географія України: Навч. посібник.* – Львів, 1994. – С. 22 – 147.
13. *Яценко, Б. П.* Політична географія: навч. посібник / Яценко Б. П. – К. : Вид-во Ін-ту Сходознавства НАНУ, 2005. – 134 с.

14. Новий загальний перелік друкованих фахових видань [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://aspirantura.org.ua/nauchniy_jurnal_text/u_noviy-obshiy-perechen-pechatnih-professionalnih-izdaniy_2.html.

В. И. Стафийчук, О. Ю. Яценко

КАРТОГРАФИРОВАНИЕ РЕЗУЛЬТАТОВ НАУКОМЕТРИЧЕСКОГО АНАЛИЗА ПОЛИТИКО-ГЕОГРАФИЧЕСКИХ ПУБЛИКАЦИЙ В ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ИЗДАНИЯХ УКРАИНЫ

Показаны этапы обработки и результаты картографирования наукометрического анализа политико-географических публикаций в профессиональных изданиях Украины за период 1990-2012 гг. Представлены результаты картографирования некоторых из них.

Ключевые слова: политическая география, политико-географическая публикация, специализированное издание, картографирование, территориальная структура политико-географических публикаций.

V. Stafiiichuk, O. Yatsenko

SCI-METRIC RESULTS ANALISYS MAPPING OF POLITICAL AND GEOGRAPHICAL PUBLICATIONS IN UKRAINIAN PROFESSIONAL EDITIONS

There are shown the processing stages and mapping results of sci-metric analisys of political and geographical publications in ukrainian professional editions from 1990 to 2012. Some of them mapping results are shown here.

Keywords: political geography, political and geographical publication, specialized edition, mapping, territorial structure of political and geographical publications.

Надійшла до редакції 13 червня 2013 р.